

Outgoing m.

19343

Spencer Suhr

891.99

0.65

1909

137

ՅՆ. ԱՎ. 5.36

Խ. ՕՍԻՊՈՎ

ՀՄԲՈՍԻ

ՄԵԼԸ

ԳԻՆՆԵ 5 407

անասին սպագրոսին

С м е р т ь
не покорнаго

Сочинитель Х. Сепово

В А К У
Типогр. Н. А. Эривантова,
Смарт. Կ. Ս. Երեմանցեանի
1909 г.

891.99
0-65

2003

Apr.
2-4025a

Am 823

891.99
0-65

2-4025a

Ներքին անվտանգության

ծառայություն

ՀԱՅ. № 22349

ԸՄԲՈՍՏԻ ՄԱՀՐ

Թ... Քաղաքի հիւանդանոցում, դէպի փողոցը գտնւող պատուհանի առաջ մահճի վրայ պարկած էր մի երիտասարդ, գունատ և նիհար դէմքով: Երիտասարդի դէմքը ցոյց էր տալիս նրայ հոգեկան զրութիւնը. սև մահն էր դրոշմւել նրայ վսեմ ճակատին: Նա անվերջ մաքառում էր, մահւան չար հրեշտակի հետ: Երբեմն երիտասարդը աչքերը հառում էր հեռուն, նայում էր ջինջ երկնակամարին երկնր, երկնր... ու լուռ մըմնջում:

—Օ—կապուտակ երկինք, որքան գեղեցիկ, որքան հմայիչ ես դո՛ւ: Ա՛խ, եթէ ես լինէի մի բաղէ... ես անվերջ կսավառնէի քո անհուն եթերում, առանց հանգստանալու, և կալանալի, միշտ հեռուն,—հեռուն... գէպի վառ հորիզոնը... պտոյտներ կգործէի քո ջինջ կամարի տակ կը-

45048-սե.

29324-63

սլանայի վար, կսլանայի վեր, անվերջ, — ան-
վերջ... Երկինք, բացիր քո կուրծքդ, ասու ինձ
սևաթուր ուժեղ թևեր և ես միշտ կսլանամ քո
կամարի տակ միշտ ուրախ, միշտ երջանիկ...
Բայց աւանդ, ես այստեղ եմ, այս դժոխք երկը-
րում, ուր մարդ-արարածը չունի իւր ազատ ի-
րաւունքը իւր անձի վրայ, այստեղ թագաւո-
րում է բռնութիւնը և անարդարութիւնը: Ան-
դուժ երկինք, ինչու դու երջանիկ ես, իսկ քո
կամարի տակ շրջող մարդ անուն կրողը, զբ-
բախա ու հալածական: Ուրեմն եթէ նրանք եր-
ջանիկ չեն, այլ դժբախտ, մի ուրախանալ և
դու, այլ մտայլիւր քո վէճ ճակատը, կուտակիր
սև ու մուժ ամպեր, ու փոթորկալով շանթա-
հարիւր գիշատիչ բորենուն:

Նա այլևս չկարողացաւ շարունակել իւր
խօսքը ու ընկաւ բարձին թուլացած:

Հանկարծ բացուեց հիւանդանոցի միջին
դուռը և ներս մտաւ մի վայելչակազմ և բար-
ձրահասակ օրիորդ: Դա հիւանդանոցի ղեկութեան
քոյրերից էր, որը ազգով հայ. նա զգուշու-
թեամբ մօտեցաւ մահճին ու ասաց:

— Վահրամ, ի՞նչպէս ես զգում քեզ այժմս...

— Ոչինչ... այժմ մի փոքր լաւ եմ Հեղինէ...

— Վերքդ չի տանջում...

— Այնքան էլ ոչ. մի բաժակ ջուր տուր
ինձ, Հեղինէ...

— Իսկոյն... ասաց օրիորդը և լցնելով բա-
ժակը տուեց Վահրամին...

— Օ՛ֆ... Հեղինէ, որքան ծանր է, շարու-
նակ ընկած լինել անկողնում...

— Մի հուսահատուիւր Վահրամ, շուտով
կառողջանաս...

— Կառողջանամ. դու չես ծաղրում Հեղինէ...

— Ծաղրել... ի՞նչ ես ասում, ընդհակառա-
կը ես լուրջ եմ խօսում քեզ հետ...

— Ա՛խ եթէ այդ ճիշտ լինէր...

— Այդ միայն քեզ է այդպէս թւում, դու
արդէն բաւականին կազդուրւել ես, բայց ան-
մայրդ գալիս է:

Այդ վայրկեանին, ներս մտաւ մի բարձրա-
հասակ կին նիհար գէմքով, ճակատին պատած էր
կնճիւղներով, դա սև բախտի դաժան ճակատա-
գիրն էր, որ իւր կնիքն էր դրոշմւել խեղճ կնոջ
ճակատին: Նա մօտեցաւ որդուն, մայրական ջերմ
համբոյրը դրոշմեց իւր որդու ճակատին և ասաց:

— Վահրամ, գաւակս, ինչպէս ես այժմ.
առողջ ես այնպէս չէ...

— Այո մայրիկ, ես արդէն առողջ եմ, և
շուտով շատ շուտով դուրս կը գամ, ինձ համար
դժոխք դարձած, այս սև բանտից. և կրկին կը-

ապրենք առաջնայ նման երջանիկ, հարցրու Հեղինէին, եթէ ինձ չես հաւատում, նա ասում է, որ ես բաւականին առողջացել եմ, այնպէս չէ Հեղինէ, դառնալով դէպի նրան:

— Այո մայրիկ, Վահրամը արդէն բաւականին կազդուրւել է և շատ շուտով դուրս կը գայ այստեղից, պատասխանեց Հեղինէն:

— Դու բոլորովին մի մտածիր գաւակս, ես ամեն ջանք գործ կ'ընեմ, միայն թէ դու առողջանաս...

— Բայց ինչու, այդպէս նիհարել ես մայրիկ. գիտեմ դու մտածում ես իմ մասին, նոյնիսկ անքուն գիշերներ, արտասուներ աչերիդ, ձեռքերդ առ Աստուած ուղղած երկնքից գութ ես հայցում: Բայց երկինքը նոյնպէս չէ լսում քո սրտամորմոք աղերսանքը, նա չէ լսում քո սրտի խոր ձեղքերից դուրս թռած խուլ հառաչանքների ձայնը, նա լուռ է և անտարբեր, նա չէ կամենում լսել վշտահար մօր սրտից դուրս թռած աղերսանքը: Օ... որքան անգութ է երկինքը, բայց որքան գթոտ մայրերը, խեղճ մայրեր...

Նրա աչքերից դուրս ցայտեցին, երկու խոշոր արցունքի կաթիլներ, սիրտը պայթեց ինչպէս ծովի փրփրագեղ ալիք ու դառնագին հեկե-

կաց, մայրը նոյնպէս չկարողացաւ զսպել իրեն, գրկելով իւր գաւակին մայրական ջերմ սիրով լցուած համբուրեց նրան ու սեղմեց իւր կըրծքին: Այսպէս արտասուում էին երկաթ... մինչև որ հանգստացան երկու պայթած սրտերը. Հեղինէն իւր ինչ անելը չգիտէր. շարել կանգնել էր Վահրամի գլխավերկը:

— Բաւական է մայրիկ, ասաց մխիթարելով մօրը— իդուր մի արտասուիր, արտասուներ մեզ ոչ մի օգուտ չի տալ. տես ես արդէն առողջ եմ, ուշքս վրաս, խօսում եմ լաւ, էլ ինչու լալ, ոչ կարիք չկայ լաց լինելու: Վերադարձիր տուն, հանգիստ և խաղաղ սրտով:

Խեղճ կինը համբուրելով որդու ճակատը, վեր կացաւ և ուղում էր հեռանալ. բայց մի ներքին ձայն կարծես ստիպում էր նրան չհեռանալ, այլ մնալ իւր գաւակի մօտ և հետեւել նրա ամեն մի շարժումը: Նրա մտքով անցաւ մի զահրուրելի պատկեր. նա տեսաւ պատկերացած իւր աչքի առաջ իւր որդու դադաղը, որին շրջապատած էին մարդիկ սև հագած, սպացոյ կանայք, որոնք հետևում էին դադաղին. իսկ ինքը դիւական քրքիջը երեսին գնում է դադաղի յետևից պարում, ծիծաղում և մերթ ընդ մերթ վար դնել տալիս դադաղը ուղղում ծա-

դիկները և կրկին հետևում դադարին, նա ճշաց-
յանկարծ տնհետացաւ սև պատկերը:

— Վահրամ դաւակն, ճշաց նա և ընկաւ
որդու կրծքին:

— Մայրիկ, մայրիկ, բաւական է...

— Ա՛խ, Վահրամ, ինչ էի արել ես, ինչ
մեղք էի գործել ես Աստուծոյ առաջ, որ ինձ
այսպէս դառն կերպով պատժեց Աստուած. մի-
թէ միակ մեղաւորը ես էի Նրա առաջ:

— Ո՛չ մայրիկ. քեզ նման մեղաւոր մայ-
րեր շատ կան, դուք մեղաւոր էք որովհե-
տեւ մայր էք դաւակն էք ծնել: Հանգստացիր
մայր, հապա ինչ անեն այն մայրերը, որ նոյն
իսկ որդոց շիրիմների տեղն անգամ չգիտեն,
ինչ անեն այն խեղճերը: Ո՛չ մայրիկ. դու չը-
պէտք է տխրես, այլ պէտք է ուրախանաս, ո-
րովհետեւ քո որդին մեռնում է քո աչքի առաջ,
քո որդին մեռնում է ժողովուրդի համար, այն
ժողովուրդի համար, որը դարերից ի վէր հեծե-
ծում է բռնութեան լծի տակ. քո որդին կուեց
այդ բռնութեան դէմ, կուեց ազատութեան հա-
մար, մինչև որ կնկնի նոյն ազատութեան ճա-
նապարհին: Քո որդին մայր գնում է այնտեղ,
ուր որ գնացին նրանք, այն ըմբոստ ոգիքը.
երկնքի ճակատը կարմրել է, ինչպէս դժոխքի

վառ հնոցը, դա իմ ընկերների արիւնն է, որ
կարմրացրել է նրա ճակատը. և անա իմ արիւ-
նն էլ պէտք է խառնւի այդ ըմբոստների արեան
հետ: Այդ արիւնն է մայրիկ, որ հազարաւոր թմրած
ոգիներին կըմբոստացնէ, և կնետէ նոցայ կու-
ղաշոր: Կլցնի նոցայ սրտերը, վրէժի արդար
զայրոյթով ու կազմելով մի գոռ բանակ, առաջ
կնթանան այն ճանապարհով, որի ամեն մի քա-
րը, ամեն մի ծաղիկը. ներկւած է հարազատ
ընկերների արիւնով: Եւ այդ արիւնոտ ճանապար-
հին, ձեռք կրերեն այն ազատութիւնը, որի հա-
մար կուեցին մեր նախնիքը: Կոչնչացնեն չար
բորենու դաւահիւթ բոյնը, և կտիրէ ազատ
լոյսը: Այն ժամանակ մայրիկ, մեր ոսկոռները
հանգիստ կառնէ, մեր սառը շիրիմներում, հա-
ւիտեան... հաւիտեան...

Նա վերջացնելով իւր խօսքը, գլուխը թա-
ղեց բարձերի մէջ և երկար ժամանակ լուռ էր:
Իսկ մայրը որդու խօսքերից արձանացած, լուռ
կանգնել էր աչքերը լայն չռած...

Մի բոպէ տիրեց լուռթիւն:

Փոքր ինչ ուռքի գալով, նա մօտեցաւ որ-
դուն, համբուրեց նրան վերջին անգամ ու ասաց:

— Որդեակ իմ. թէպէտ երկինքը լուռ է,
բայց մայրական արդար բողոքի առաջ կալայթի

երկնքի լուսթիւնը և իւր անեղ շանթերը կար-
ձակի բռնակալի գլխին: Ես այլևս ոչ մի խօսք
չունիմ ասելու:—Վերջին անգամ համբուրեց
որդուն և քայլերը ուղղելով դէպի դուռը, արագ
հեռացաւ:

Հեղինէն շվարել էր, նա տեսաւ ամեն ինչ,
լսեց բոլորը և զգաց, որ իւր սիրտը ճնշւում է
այդ բոլորի ներքոյ: Նա մօտեցաւ մահճին և
նստեց մօտը ու ասաց:

— Վահրամ...

— Ինչ է Հեղինէ...

— Դու լսեցիր նրա խօսքերը...

— Այո լսեցի. դա մայրական սրտի անհուն
բողոքն է Հեղինէ. նա բողոքում է երկնքի ա-
նարդարութեան դէմ:

— Խեղճ կին...

— Խեղճ իմ մայր... որքան փոխել, որ-
քան նիհարել է, օ... անգուլթ ճակատագիր, որ-
քան դաժան ես դու: Հեղինէ, գիտես թէ որ-
քան ծանր է մօր համար, տեսնել իւր հարազատ
զաւակին մահաւան ճանկերում, գիտես թէ այդ
մայրերը ինչպիսի ցաւերով են մեծացնում այդ
զաւակներին: Նոքա իրենց երիտասարդ կեանքե-
րը խաւարեցնում են, զրկւում ամեն մի զը-
ւարճութիւնից, անքուն գիշերներ պահակի նը-

ման հսկում, օր-օր կանչում, որ ինչ է իւր բա-
լէն մեծանայ, հսկայ տղամարդ դառնայ, որ նը-
րանով գոնէ ուրախանայ խեղճ մայրը: Բայց ա-
ւաղ... դաժան ճակատագիրը ուրիշ կերպ է տը-
նորինել. նա սպասում է այնքան, մինչև որ
մայրը կմեծացնէ իւր զաւակին, հէնց որ տղա-
մարդ է դառնում, այն ժամանակ նա մեկնում
է իւր արիւննոտ թաթը, և խլում մօր զրկից իւր
սիրած ու փայփայած զաւակին. իսկ մայրերը
այդ վշտի ծովերը, հեծեծում են անողորմ բնու-
թեան հարւածների տակ:

— Բնութիւնը ևս չար է Վահրամ,— ասաց
Հեղինէն:

— Այս դժողքում, ամենքն էլ չար են.
Հեղինէ, ամենքը...

— Այո... բայց ես ձանձրացնում եմ քեզ
իմ խօսակցութիւնով, այժմ էլ մի փոքր հան-
գստացիր, իդուր քեզ սև մաքերով մի տանջիր:
Ասաց Հեղինէն ու հեռացաւ:

Հիւանդանոցում տիրեց քար լուսթիւն...

Դիշեր էր...

Ամենուրէք խաւարն էր թագաւորում, ոչ

մի ձայն. ոչ մի շշուկ չէր լսուում. ամպերը սև ու մուսլլ, եկել ծածկել էին երկնքի երեսը քամին շառաչում էր անվերջ և մերթ ընդ մերթ զարնւելով հիւանդանոցի պատուհաններին մի խուլ զղրդիւն էր հանում ու դարձեալ հեռանում, դարձեալ զարնւում, և այդպէս շարունակ շառաչում էր անվերջ, սև մահը սփռելով իւր չորս կողմը: Վահրամը վեր կացաւ նայեց դուռը կատարւող քաօսին ու մրմնջաց:

— Օ... վերճապէս, սև քողը պատեցիր երեսիդ. ահա այդպէս, այդպէս, հիմայ լաւ է. այդ խաւարի մէջ պատրաստիր, կարմիր քաօս, աւելի կարմիր քան արիւնը ու տարածիր հեռուն... հեռուն... որտեղ բորենու բոյնն է: Ու պայթիր նրա գլխին ինչպէս մի փոթորիկ. և նա կընկնի, կնկնի, առանց բարձրանալու հաւիտեան: Իսկ յետոյ վերցրու երեսիցդ այդ սև քողը, որ պայծառ լուսինը լողայ քո ջինջ և կապոյտ երեսին. ազատ... երջանիկ...

Նա լռեց... լուռ էր և երկինքը...

Այդ վայրկեանին հիւանդանոցի միջին դուռը բացւեց, ներս մտաւ Հեղինէն: Նա գունատ էր, մի ներքին վիշտ օձի նման կրծում էր նրա ներսը նա կամենում էր խեղդել այդ վիշտը ու փախչել հեռուն, որ չտեսնի այլևս այդ

դժոգքում կատարւող բոլոր տանջանքները: Բայց երբ որ նրա աչքի առաջ պատկերանում էր Վահրամը, տանջւած և գունատ դէմքով. այդ վայրկեանին նա անգոր էր գտնւում լսելու իւր ներքին ձայնին: Նա մի րոպէ ուշքի գալով, աջ ձեռքով հետ քաշեց իւր ճակատին հաւաքւած խոպույիկ մազերը ու զգուշութեամբ մօտեցաւ Վահրամի մահճին, կռացաւ դէպի նրան ու մի քաղցր համբոյր քաղեց նրա այլուող շուրթերից. Վահրամը հետ նայեց աչքերը լայն բացելով իւր հայացքը նեանց Հեղինէին: Հեղինէն աւելի գունատւեց ու հեկեկալով չօքեց Վահրամի առաջ և ընկաւ նրա գիրկը:

— Հեղինէ...

— Վահրամ ներիր ինձ, ասա ինչ կարող էր անել մի սիրտտենչ աղջիկ, որը տեսնում է իւր սիրածին մահւան անկողնում. Վահրամ, իմ տանջւած սրտի կտրուած սիրոյ լարերի վերջին հառաչանքներն են, չդատապարտես ինձ, ես մեղաւոր չեմ:

— Հեղինէ, գոչեց բարձրաձայն Վահրամը:

— Վահրամ, ներիր ինձ ներիր...

— Այդ ես փողուց գիտէի հանգստացիր Հեղինէ... մօտեցիր, մօտեցիր ինձ, ահա այդպէս այժմ լաւ է, մի համբոյր... ահա այդպէս

ծ... որքան գեղեցիկ ես դու, որքան զրաւիչ...
բայց նայիր երկնքին տես որքան խաւար է, նա
գեղեցիկ չէ... իսկ դու օ... հրեշտակա դիր այդ
գոխարիկ գլուխդ այս այրվող կրծքիս, որը
վառուում է ինչպէս դժոխքի վառ հնոց: Այժմ
նայիր հեռուն, որտեղից պէտք է ծագի ազա-
տութեան արևը: անա այդ խաւարը տեսնում
ես Հեղինէ, այդ խաւարի մէջ պատրաստում է
կարմիր քաօսը: Բայց անա նայիր. սպասիր...
ցց...22... տեսնում ես, տեսնում ես, այն քաջե-
րին, նոքայ կուում են և ինձ օգնութեան են
կանչում, սպասէ՛ք—սպասէ՛ք գալիս եմ գալիս
եւ նա արագութեամբ դուրս թռաւ Հեղինէի
գրկից և վազեց դէպի դուռը, բայց աչքերը
սևացան գլուխը պտտեց ու մի աղիողորմ ճիչ
արձակելով փուեց գետնին:

Հեղինէն վազեց դէպի նրան ընկաւ կրծէին
ու ճչաց:

— Վահրամ:

Բայց նա լուռ էր և անշարժ, հիւանդանոցի
բարձր պատերն էին արձագանք տալիս Հեղինէի
ձայնին. նա երկար ժամանակ ընկած էր նրա
կրծքին և լուռ հեկեկում էր. սենեակում վառ-
վում էր մօմը և իւր ազատ լոյսը գցել էր Վահ-
րամի գունատ դէմքին ու ազատ կերպով լուսա-

ւորում էր նրա վեհ դէմքը: Հեղինէն վեր թռաւ
տեղից և մի վայրենի քոքիջ արձակեց:

— Հա, հա, հա, Վահրամ:

Նա արդէն խելագարւել էր:

Հեղինէն արագութեամբ դուրս թռաւ փո-
ղոց և սլացաւ լայն փողոցն 'ի վեր հերարձակ
մագերով. ինչպէս գիշերային ոգի: Հեռուից ժա-
մանակ առ ժամանակ լսում էր նրա դիւական
քրքիշը:

— Հա, հա, հա, Վահրամ:

Իսկ քամին դեռ շարունակում էր ոռնալ և
իւր սև մահը սփռել, գոռալով:

Վո՛ւ... վը՛ւ... վը՛ւ... վը՛ղղ...

APM.
2-4025₂

19343

2013

